
**NACIONALNI
KURIKULUM
MEĐUPREDMETNE
TEME**

Građanski odgoj i obrazovanje

PRIJEDLOG

VELJAČA 2016.

**Cjelovita
kurikularna
reforma** Rani i predškolski,
osnovnoškolski
i srednjoškolski odgoj
i obrazovanje

NACIONALNI KURIKULUM

MEĐUPREDMETNE TEME

GRAĐANSKI ODGOJ

I OBRAZOVANJE

Prijedlog
VELJAČA 2016.

ČLANOVI STRUČNE RADNE SKUPINE IZABRANI PO JAVNOM POZIVU

mr. sc. Đurđica Bender-Masle, Osnovna škola Župa dubrovačka, Mlini
doc. dr. sc. Marina Diković, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Mirna Grbec, učiteljica razredne nastave, Osnovna škola «Tin Ujević», Osijek
Zorislav Jelenčić, prof., Srednja škola Marka Marulića Slatina, Slatina
Ondina Mesar, dipl. iur., Upravna škola Zagreb, Zagreb (voditeljica)

ČLANICE STRUČNE RADNE SKUPINE IZ JEDINICE ZA STRUČNU I ADMINISTRATIVNU PODRŠKU

Mirjana Kazija, Agencija za odgoj i obrazovanje
Loranda Miletić, Agencija za odgoj i obrazovanje

ČLANICA STRUČNE RADNE SKUPINE IZ EKSPERTNE RADNE SKUPINE

Suzana Hitrec

TEHNIČKA KOORDINATORICA STRUČNE RADNE SKUPINE

Ankica Trogrlić

EKSPERTNA RADNA SKUPINA

Boris Jokić (voditelj)
Branislava Baranović
Suzana Hitrec
Tomislav Reškovac
Zrinka Ristić Dedić
Branka Vuk
Ružica Vuk

LEKTURA

Gordana Ljubas

VIZUALNI IDENTITET

Karla Paliska

Sadržaj

- A. OPIS MEĐUPREDMETNE TEME, 4
 - B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA MEĐUPREDMETNE TEME, 4
 - C. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA MEĐUPREDMETNE TEME, 5
 - D. ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA PO ODGOJNO-OBRAZOVNIM CIKLUSIMA I DOMENAMA, 7
 - E. UČENJE I POUČAVANJE MEĐUPREDMETNE TEME, 31
 - F. VREDNOVANJE U MEĐUPREDMETNOJ TEMI, 34
- DODATAK—IZDVOJENO MIŠLJENJE, 35

A. OPIS MEĐUPREDMETNE TEME

Građanski odgoj i obrazovanje međupredmetna je tema čija je svrha osposobiti i osnažiti učenike za aktivno i učinkovito obavljanje građanske uloge. To podrazumijeva odgovorne članove razredne, školske, lokalne, državne, europske i globalne zajednice. Građanski odgoj i obrazovanje omogućava učenicima lakše snalaženje u pluralističkom društvu u kojem žive, pouzdanje u vlastite snage i pronalaženje vlastitih odgovora i rješenja za aktualne društvene probleme i izazove. Stjecanjem građanske kompetencije, koja uključuje građansko znanje, vještine i stavove, učenici se osposobljavaju za uspješno sudjelovanje u životu demokratske zajednice.

Građanski odgoj i obrazovanje obuhvaća znanja o pravima, dužnostima i odgovornostima pojedinca, obilježjima demokratske zajednice i političkim sustavima. Vještine na razvoj kojih je Građanski odgoj i obrazovanje ponajviše usmjeren su kritičko mišljenje i komunikacijske vještine potrebne za društveno i političko sudjelovanje. Odgovornost, uvažavanje različitosti i solidarnost temeljne su vrijednosti koje se promiču učenjem i poučavanjem Građanskoga odgoja i obrazovanja, a osobita važnost pridaje se razvoju odgovornoga odnosa prema javnim dobrima i spremnosti doprinosenju zajedničkomu dobru.

Za razvoj građanske kompetencije nije dovoljno da učenici samo poznaju ljudska prava, političke koncepte i procese, već je potrebno omogućiti prakticiranje demokratskih načela unutar školskoga života i društvene zajednice. Demokratizacija škole i demokratsko školsko ozračje temeljne su pretpostavke usklađenosti demokratskih vrijednosti kojima se učenici poučavaju i njihova izravnoga iskustva. Uspjeh poučavanja Građanskoga odgoja i obrazovanja ovisi o tome hoće li, i u kojoj mjeri, učenici u tome poučavanju pronaći svoj vlastiti interes i mogućnost samoostvarenja.

Posebosti Građanskoga odgoja i obrazovanja su korištenje metoda suradničkoga i iskustvenoga učenja te učenje izvan škole. U središtu se nalazi učenje traženjem, analizom i vrednovanjem informacija, čime se stvara okruženje u kojem vrijednosti nisu nametnute, već proizlaze iz učenja i životnoga iskustva pojedinca. Suradničkim učenjem učenici razvijaju vještine potrebne za suradnju u svim aspektima života. Povezivanjem učenja u školi i izvan škole učenici oblikuju cjelovito iskustvo aktivnoga građanstva. Odgajati i obrazovati za građanstvo znači pridavati jednaku važnost znanju, vrijednostima i uvjerenjima kao i sposobnostima djelovanja i sudjelovanja u demokratskome društvu.

B. ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI UČENJA I POUČAVANJA MEĐUPREDMETNE TEME

Ciljevi učenja i poučavanja su:

1. razvijati građansku kompetenciju koja učenicima, kao informiranim, aktivnim i odgovornim članovima društvene zajednice, omogućuje učinkovito obavljanje građanske uloge
2. usvojiti znanja o ljudskim pravima, dužnostima i odgovornostima građanina, političkim konceptima, procesima i političkim sustavima, te obilježjima demokratske zajednice i načinima sudjelovanja u njezinu političkome i društvenome životu
3. promicati demokratska načela u zajednici unutar i izvan školskoga života, razvijati kritičko mišljenje i vještine argumentiranja te komunikacijske vještine potrebne za društveno i političko sudjelovanje u procesu oblikovanja cjelovitoga iskustva aktivnoga građanstva
4. razvijati odgovornost, uvažavanje različitosti i solidarnost kao temeljne vrijednosti u demokratskome školskom ozračju i široj demokratskoj zajednici.

C. DOMENE U ORGANIZACIJI KURIKULUMA MEĐUPREDMETNE TEME

Međusobnim prožimanjem i nadopunjavanjem sadržaja triju ključnih domena Građanskoga odgoja i obrazovanja ostvaruju se ciljevi koje želimo postići učenjem i poučavanjem međupredmetne teme. Metodama poučavanja u formalnome obrazovanju, neformalnome i informalnome učenju, stječu se znanja i vještine te se oblikuju stavovi važni za cjeloživotno učenje građana. Načini uključivanja učenika, kao i realizacija odgojno-obrazovnih procesa, ovise o okruženju u kojem žive te o motiviranosti i zainteresiranosti za uključivanje u život zajednice. Zbog toga će svaki odgajatelj i učitelj prilagoditi sadržaj iz domene na način koji će najbolje odgovarati okruženju u kojem se nalazi i nastavnomu predmetu koji poučava.

Ljudska prava neophodan su preduvjet razvoja demokratskoga društva u kojemu učenici sudjeluju u aktivnostima važnima za njihov osobni razvoj i razvoj društva. Mladim ljudima stalo je do zaštite ljudskih prava te su zato nositelji demokratskih promjena i promicatelji demokratskih vrijednosti. Svojim aktivnim sudjelovanjem u razredu i školi učenici prakticiraju znanja i stječu vještine demokratskoga odlučivanja, a potom i političkoga sudjelovanja u donošenju odluka važnih za okolinu u kojoj žive i rade.

Demokracija, promatrana kao model odlučivanja u zajednici, obuhvaća uključivanje učenika u procese stvaranja pravila koja će poštovati i time doprinosti jednakosti i uvažavanju različitosti u zajednici i društvu. Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo jača društvenu povezanost, međusobno razumijevanje i solidarnost. Najveći dio učenja o demokraciji obuhvaća znanja, vještine i stavove o demokratskoj vlasti kao i kritičko razmišljanje o nepoštovanju demokracije i mehanizmima zaštite. Politički procesi također utječu na formiranje aktivnog građanina, te se izborima za razredno vodstvo ili glasanjem na izborima ne bi smjela iscrpiti politička funkcija učenika. Treba ih poticati da različitim oblicima sudjelovanja u političkome životu preuzimaju odgovornost za zajedničko dobro.

Sadržaji domene **civilno društvo** učenika usmjeravaju na aktivno djelovanje u zajednici. Društvenom participacijom učenik stječe znanja, razvija vještine i oblikuje stavove o važnosti usklađivanja osobnih i zajedničkih interesa u zajednici i sudjelovanju svih građana u doprinosu zajedničkomu dobru. Da bi uopće došlo do participacije, neophodno je da građani raspoložu bitnim informacijama o radu zajednice i civilnoga društva. Stoga su mediji važni u komunikacijskim procesima. Upoznajući sudjelovanje u civilnome društvu, učenik reagira na društvenu isključenost. Priprema se za uspješno djelovanje, za uočavanje problema u zajednici, istraživanje, predlaganje rješenja i uključivanje u različite aktivnosti. Zalaganjem u okviru civilnoga društva, sudjelovanjem u radu udruga i nevladinih organizacija promiče zajednički interes koji je u početku usmjeren na interes razreda, škole ili lokalne zajednice, a kasnije prerasta u građansku inicijativu u kojoj građani javno djeluju i zalažu se za promicanje vlastitih ideja za dobrobit društva.

Grafički prikaz
međupredmetne teme

	1. CIKLUS	2. CIKLUS	3. CIKLUS	4. CIKLUS	5. CIKLUS
LJUDSKA PRAVA	<ul style="list-style-type: none"> — Odgovorno se ponaša u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu. — Aktivno zastupa dječja prava. 	<ul style="list-style-type: none"> — Odgovorno se ponaša u skladu s ljudskim pravima u svakodnevnom životu. — Aktivno zastupa ljudska prava. 	<ul style="list-style-type: none"> — Promišlja o razvoju ljudskih prava. — Razumije ulogu temeljnih dokumenata u zaštiti ljudskih prava. — Promiče ljudska prava. — Promiče pravo na obrazovanje. — Promiče ravnopravnost spolova. 	<ul style="list-style-type: none"> — Aktivno sudjeluje u zaštiti ljudskih prava. — Razumije ulogu institucija i organizacija u zaštiti ljudskih prava. — Promiče ljudska prava. — Promiče ravnopravnost spolova. — Promiče prava nacionalnih manjina. 	<ul style="list-style-type: none"> — Aktivno sudjeluje u zaštiti ljudskih prava. — Razumije ulogu institucija i organizacija u zaštiti ljudskih prava. — Promiče pravo na rad.
DEMOKRACIJA	<ul style="list-style-type: none"> — Promiče pravila demokratske zajednice. — Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici. 	<ul style="list-style-type: none"> — Promiče pravila demokratske zajednice. — Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici. 	<ul style="list-style-type: none"> — Promiče pravila demokratske zajednice. — Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici. — Razumije ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj. 	<ul style="list-style-type: none"> — Promiče pravila demokratske zajednice. — Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici. — Razumije ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj. 	<ul style="list-style-type: none"> — Promiče pravila demokratske zajednice. — Sudjeluje u odlučivanju u demokratskoj zajednici. — Razumije ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj.
CIVILNO DRUŠTVO	<ul style="list-style-type: none"> — Sudjeluje u zajedničkom radu u razredu. — Promiče solidarnost u razredu. — Promiče kvalitetu života u razredu. — Promiče razvoj razredne zajednice. 	<ul style="list-style-type: none"> — Sudjeluje u aktivnostima škole. — Promiče solidarnost u školi. — Promiče kvalitetu života u školi. — Promiče razvoj školske kulture. 	<ul style="list-style-type: none"> — Aktivno sudjeluje u projektima lokalne zajednice. — Doprinosi društvenoj solidarnosti. — Promiče kvalitetu života u lokalnoj zajednici. — Razumije utjecaj korupcije na život građana. 	<ul style="list-style-type: none"> — Aktivno se uključuje u rješavanje društvenih problema civilnoga društva. — Dobrovoljno sudjeluje u društveno korisnome radu. — Promiče kvalitetu života u civilnome društvu. 	<ul style="list-style-type: none"> — Aktivno sudjeluje u građanskim inicijativama. — Promiče kvalitetu života u civilnome društvu. — Promiče antikorupciju.

D. ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA PO ODGOJNO-OBRAZOVNIM CIKLUSIMA I DOMENAMA

Ljudska prava

Domena ljudska prava podrazumijeva usvajanje znanja, stjecanje vještina i razvijanje stavova u kontekstu upoznavanja i prakticiranja dječjih i ljudskih prava. Učenici upoznaju načine ostvarivanja svojih prava na konkretnim primjerima iz svakodnevnoga života. Promicanje i zaštita ljudskih prava preduvjeti su punog razvoja svake osobe, a njima se potvrđuje sloboda i dostojanstvo pojedinca kao ljudskoga bića. Učenici razumiju da nije dovoljno samo poznavati ljudska prava, nego ih trebaju biti sposobni i zaštititi. Razumiju i mogu primijeniti instrumente i mehanizme zaštite dječjih i ljudskih prava. Učenici prepoznaju slučajeve diskriminacije i procjenjuju kako primjereno reagirati, odnosno kome se i kako obratiti za pomoć. Prihvaćajući različitost kao značajku identiteta svakoga pojedinca, učenici razvijaju osjetljivost za druge i drugačije i prevladavaju stereotipe i predrasude. Dugoročni cilj odgoja i obrazovanja za ljudska prava je stvaranje kulture poštovanja različitosti utemeljene na univerzalnim vrijednostima ljudskih prava kao i na razvijanju sustava njihove učinkovite zaštite.

Ljudska prava (A) – 1. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.1.1. PONAŠA SE U SKLADU S DJEČJIM PRAVIMA U SVAKODNEVNOME ŽIVOTU	Svojim riječima navodi dječja prava.	Primjenjuje dječja prava u svakodnevnim situacijama.	Pridaje važnost dječjim pravima.	<ul style="list-style-type: none"> — obilježiti Dječji tjedan (sat razrednika, izvanučionička nastava) — organizirati kviz o dječjim pravima (mrežno) — obilježiti Međunarodni dan dječjih prava (integrirano)
A.1.2. AKTIVNO ZASTUPA DJEČJA PRAVA	Uz pomoć učitelja navodi primjere kršenja i načine zaštite dječjih prava u svakodnevnim situacijama.	Sudjeluje u razgovoru o dječjim pravima i daje prijedloge vezane uz zaštitu dječjih prava u svakodnevnim situacijama.	Zastupa jednaka prava za svako dijete.	<ul style="list-style-type: none"> — surađivati s organizacijama koje djeluju u provedbi dječjih prava (Društvo Naša djeca, udruge civilnoga društva) — pisati tematske dječje poruke za usmjeravanje pozornosti javnosti na dječje potrebe i prava (Hrvatski jezik, Likovna kultura) — postaviti razredni Sandučić povjerenja za komentare o kršenju dječjih prava
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Prava i odgovornosti učenika u razredu i školi 2. Što učiniti ako se dječja prava krše <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Koja prava (ne) ostvaruju moji prijatelji iz razreda i škole i kako im mogu pomoći 				

Ljudska prava (A) – 2. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.2.1. PONAŠA SE U SKLADU S DJEČJIM PRAVIMA U SVAKODNEVNOME ŽIVOTU	Svojim riječima opisuje ljudska prava.	Primjenjuje ljudska prava u skladu sa svojim iskustvom i potrebama.	Pridaje važnost ljudskim pravima i odgovornostima.	<ul style="list-style-type: none"> — analizirati temeljna ljudska prava iz svakodnevnice u skupinama (integrirano) — sudjelovati u Dječjem forumu (4. i 5. razred) — obilježiti posebne dane (Dan ljudskih prava, Dan sjećanja na Vukovar i sl.)(Priroda i društvo, Hrvatski jezik, Priroda, Povijest, sat razrednika) — sudjelovati u istraživačkim projektima o diskriminaciji na različitim osnovama (integrirano, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije) — postaviti razredni i školski Sandučić povjerenja za komentare o kršenju dječjih prava
A.2.2. AKTIVNO ZASTUPA DJEČJA PRAVA	Navodi primjere kršenja i načine zaštite ljudskih prava u svakodnevnim situacijama.	Raspravlja o ponašanjima i okolnostima u svakodnevnim situacijama koje otežavaju primjenu ljudskih prava.	Zastupa jednaka prava za svaku osobu.	<ul style="list-style-type: none"> — organizirati kviz na školskoj i međuškolskoj razini i raspravu o primjerima (ne) odgovornosti pojedinaca (sat razrednika, Priroda) — uključiti se u akcije Crvenoga križa — uključiti se u akcije Društva Naša djeca — koristiti se medijskim tekstovima za raspravu o ljudskim pravima (Hrvatski jezik, Likovna kultura, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije)
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ljudska prava i odgovornosti 2. Što učiniti ako se ljudska prava krše 3. Društveno sudjelovanje (rasprave, akcije) 4. Stereotipi i predrasude 				

Ljudska prava (A) – 3. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.3.1. PROMIŠLJA O RAZVOJU LJUDSKIH PRAVA	Objašnjava promjene koje su se dogodile u razvoju ljudskih prava.	Istražuje povijesni razvoj ljudskih prava.	Promiče razvoj i napredak ljudskih prava.	— istraživati i prikazati razvoj ljudskih prava (integrirano, Povijest, projektno)
A.3.2. RAZUMIJE ULOGU TEMELJNIH DOKUMENATA U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA	Navodi temeljne dokumente o zaštiti ljudskih prava	Pronalazi i povezuje sadržaj dokumenata o zaštiti ljudskih prava s primjerima iz svakodnevnice.	Promiče vrijednosti temeljnih dokumenata o zaštiti ljudskih prava.	— istraživati različite dokumente Republike Hrvatske (Ustav Republike Hrvatske), Vijeća Europe i Europske unije u području ljudskih prava (Povijest, u svim razredima, Geografija) — uočavati kršenje ljudskih prava te na temelju proučenih dokumenata predlagati rješenja radi njihove zaštite (integrirano, Povijest)
A.3.3. PROMIČE LJUDSKA PRAVA	Navodi i obrazlaže primjere diskriminacije po različitim osnovama.	Prepoznaje slučajeve diskriminacije u svakodnevnim situacijama i primjereno reagira na njih.	Protivi se predrasudama i stereotipima.	— pripremati i organizirati sudjelovanje u humanitarnim akcijama — posjetiti različite organizacije koje promiču ljudska prava (Povijest) — surađivati s udrugama i institucijama koje se bave ostvarivanjem prava osoba s invaliditetom (Vjeronauk, međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Zdravlje) — sudjelovati na tribinama na teme diskriminacije na različitim osnovama, predrasude i stereotipi (Hrvatski jezik, Engleski jezik, Povijest, Priroda, međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije) — sudjelovati na radionici Prevencije trgovanja ljudima — organizirati debatu (Ako debatni klub ne djeluje u školi, debatu realizirati u sklopu sata razrednika.)

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNAJJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.3.4. PROMIČE PRAVO NA OBRAZOVANJE	Objašnjava što je pravo na obrazovanje.	Predlaže načine zaštite prava na obrazovanje u zajednici.	Zalaže se za promicanje prava na obrazovanje.	<ul style="list-style-type: none"> — kritički argumentirati učinkovitost prava na obrazovanje u lokalnoj zajednici (integrirano, Povijest, Hrvatski jezik) — predlagati načine zaštite prava na obrazovanje u okviru projektne nastave
A.3.5. PROMIČE RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	<p>Objašnjava povijesnu i društvenu uvjetovanost u odnosu na položaj i participaciju žena i muškaraca.</p> <p>Objašnjava stereotipe o muškarcima i ženama u svakodnevicu i medijima.</p>	Prepoznaje diskriminaciju na osnovi spola i primjereno reagira.	Zalaže se za ravnopravnost spolova u svakodnevnim situacijama.	<ul style="list-style-type: none"> — povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Povijest, Biologija, Vjeronauk; sat razrednika i međupredmetnim temama: Zdravlje i Osobni i socijalni razvoj — tematski ili projektno u radionicama
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Područja i generacije ljudskih prava 2. Temeljni dokumenti o zaštiti ljudskih prava 3. Diskriminacija 4. Stereotipi i predrasude 5. Društveno sudjelovanje 6. Pravo na obrazovanje 				

Ljudska prava (A) – 4. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.4.1. AKTIVNO SUDJELUJE U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA	Uočava aktualne probleme u zajednici i objašnjava položaj ljudskih prava.	Koristi se vještinama raspravljanja u debatama, tribinama i okruglim stolovima o zaštiti ljudskih prava.	Vrednuje odnos prema ljudskim pravima u zajednici.	<ul style="list-style-type: none"> — prikupljati primjere iz lokalne zajednice te predlagati rješenja za njihovu zaštitu (sati razrednika) — posjetiti institucije (sudovi, pravobranitelji)
A.4.2. RAZUMIJE ULOGU INSTITUCIJA I ORGANIZACIJA U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA	Opisuje djelokrug institucija i ulogu organizacija u zaštiti ljudskih prava.	Koristi se prikladnim načinima i mehanizmima obraćanja institucijama i organizacijama nadležnima za određeno kršenje ljudskih prava.	Poštuje institucije i organizacije nadležne za kršenje ljudskih prava i uvažava njihovu funkciju.	<ul style="list-style-type: none"> — istražiti ulogu institucija koje se bave promicanjem i zaštitom ljudskih prava na području Republike Hrvatske i šire (sati razrednika, integrirano, Povijest) — uključiti se u tribine i okrugle stolove vezane uz zaštitu ljudskih prava — sudjelovati u akcijama sprječavanja nedemokratskih postupanja vlasti — obraćati se institucijama radi zaštite ljudskih prava
A.4.3. PROMIČE LJUDSKA PRAVA	Navodi prilike i mogućnosti vezane uz ljudska prava u kojima može sudjelovati kao aktivan građanin zajednice.	Predlaže načine organiziranja akcija u zajednici vezane uz pitanja ljudskih prava.	Vrednuje provedene aktivnosti i svoju ulogu.	<ul style="list-style-type: none"> — upoznati javnost s načinima aktivnoga sudjelovanja i zaštite ljudskih prava koja su im povrijeđena u zajednici — istraživati ljudska prava i i sudjelovati u njihovu promicanju tijekom projekata (Projekt građanin, simulacija sjednice Hrvatskoga sabora, simulacija suđenja)
A.4.4. PROMIČE RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	<p>Objašnjava najvažnije pojmove uz ravnopravnost spolova.</p> <p>Navodi ustanove koje štite ravnopravnost spolova i objašnjava njihovu ulogu.</p>	<p>Prepoznaje spolnu diskriminaciju i primjereno reagira na nju.</p> <p>Razvija aktivan i odgovoran odnos prema osobama različitoga spola.</p>	Zalaže se za ravnopravnost spolova u svakodnevnim situacijama.	<ul style="list-style-type: none"> — povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Povijest, Biologija, Vjeronauk, Etika i Psihologija i s međupredmetnim temama: Zdravlje i Osobni i socijalni razvoj — tematski ili projektno u radionicama

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNAJJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.4.5 PROMIČE PRAVA NACIONALNIH MANJINA	Navodi ustavna i zakonska prava nacionalnih manjina.	Istražuje probleme s kojima se susreću pripadnici nacionalnih manjina.	Poštuje prava nacionalnih manjina. Zalaže se za integraciju pripadnika nacionalnih manjina.	— povezati sa sadržajima nastavnih predmeta: Povijest, Geografija, Vjeronauk, Etika i s međupredmetnom temom Osobni i socijalni razvoj
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Načini zaštite ljudskih prava u zajednici 2. Nacionalni i međunarodni instrumenti zaštite ljudskih prava 3. Mogućnosti u kojima učenik može sudjelovati kao aktivan građanin zajednice 4. Društveno sudjelovanje (civilno društvo, građanski neposluh) 5. Spol, spolni identitet 6. Prava nacionalnih manjina, kulturni pluralizam <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rezultati akcija u zajednici 				

Ljudska prava (A) – 5. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
A.5.1. AKTIVNO SUDJELUJE U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA	Uočava i razlikuje diskriminaciju na različitim osnovama.	Koristi se prikladnim načinima i mehanizmima obraćanja nadležnim institucijama radi zaštite povrijeđenih prava.	Protivi se svakom obliku diskriminacije.	— prikupljati primjere iz europske ili globalne zajednice u kontekstu zaštite ljudskih prava te predlagati rješenja za njihovu zaštitu (integrirano, Povijest, Politika i gospodarstvo, Geografija) — posjetiti institucije (sudovi, pravobranitelji)
A.5.2. RAZUMIJE ULOGU INSTITUCIJA I ORGANIZACIJA U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA	Razumije koncept pravne države i vladavine prava.	Prepoznaje slučajeve zlorabe ovlasti i primjereno reagira.	Smatra da svatko ima pravo na pošteno i nepristrano suđenje.	— posjetiti institucije (Politika i gospodarstvo) — uključiti se u akcije sprječavanja nedemokratskih postupanja vlasti
A.5.3. PROMIĆE PRAVO NA RAD	Objašnjava što je pravo na rad.	Predlaže načine zaštite prava na rad u zajednici.	Zastupa zaštitu prava na rad.	— pisati predstavke i peticije — sudjelovati na simulacijama suđenja i simulacijama sjednica Hrvatskoga sabora
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sustav zaštite ljudskih prava u Republici Hrvatskoj 2. Nacionalni i međunarodni instrumenti zaštite ljudskih prava 3. Političko i društveno sudjelovanje 4. Mogućnosti (načini) uporabe rezultata akcija u novim situacijama i unaprjeđenja aktivnoga građanstva <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mogućnosti povezivanja sustava zaštite ljudskih prava s praksom 				

Debatkija

Usvajanjem znanja i vještina te oblikovanjem demokratskih stavova učenici stječu kompetencije za razlikovanje i razumijevanje pravno uređenih sustava i samostalno odlučivanje. Učenici primjereno svojoj dobi upoznaju načine i mogućnosti sudjelovanja u političkim odlukama u zajednici kojoj pripadaju. Razlikovanjem demokratskih načela i promicanjem demokratskih vrijednosti donose odluke vezane uz praktičnu primjenu u razredu, školi, lokalnoj zajednici ili šire.

Učenici poznaju i razumiju osnovne političke koncepte i procese, prepoznaju važnost političkih odluka za vlastiti život. Kritički prosuđuju utjecaj političkih odluka na uspostavljanje demokratskih vrijednosti i zauzimaju stav u odnosu na njih. Prepoznaju i prakticiraju raspoložive mogućnosti sudjelovanja i odlučivanja u javnim poslovima. Također, upoznaju strukturu vlasti u Republici Hrvatskoj na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini te položaj Republike Hrvatske u Europskoj uniji. Analiziraju i prosuđuju učinkovitost demokratskoga ustroja s gledišta građanina. Sudjeluju u donošenju odluka te sudjeluju na izborima kao glasači ili kandidati.

Demokracija (B) – 1. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
B.1.1. PROMIČE PRAVILA DEMOKRATSKE ZAJEDNICE	Opisuje svojim riječima pojmove: zajednica, pravila. Navodi najvažnija razredna i školska pravila i svojim ih riječima objašnjava.	Predlaže razredna pravila, uočava njihova kršenja te ih komentira.	Prihvaća da se radi dobrobiti zajednice svi trebaju pridržavati određenih pravila te da je pravedno odlučivanje važno za uspjeh svih u razredu i školi.	— sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa — izraditi plakat s pravilima, razrednim znakom i posljedicama kršenja pravila — međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj
B.1.2. SUDJELUJE U ODLUČIVANJU U DEMOKRATSKOJ ZAJEDNICI	Objašnjava svojim riječima pravila za izbore u razredu i izbore u vijeće učenika. Opisuje poželjna obilježja kandidata.	Sudjeluje u izborima i u ostalim procesima donošenja odluka. Prepoznaje kršenje pravila izbora i primjereno reagira na njih. Uočava prednosti predstavljenih kandidata.	Prihvaća da pojedinci u razredu mogu imati različite uloge i odgovornosti, ali i zajednički cilj. Zalaže se za pridržavanje pravila u razredu.	— sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa — na primjeru filma ili knjige analizirati osobine likova djece i njihove postupke (integrirano) — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj i Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Povezivanje pravila s pravima i odgovornostima 2. Odlučivanje u razredu i školi 3. Prihvatljiva i neprihvatljiva ponašanja <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sudjelovanje u rješavanju problema u razredu i u školi 				

Demokracija (B) – 2. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
B.2.1. PROMIČE PRAVILA DEMOKRATSKE ZAJEDNICE	Opisuje svojim riječima pojmove: politika, društvo, demokracija, republika, ropstvo, carstvo. Opisuje demokratsko donošenje odluka u Vijeću učenika.	Obrazlaže svoje ideje i stajališta važna za odlučivanje poštujući mišljenja drugih.	Prihvata da se radi dobrobiti zajednice svi trebaju pridržavati određenih pravila i da je pravedno odlučivanje važno za uspjeh svih članova zajednice.	— povezati sa sadržajima iz nastavnog predmeta Povijest — sati razrednika tijekom cijelog ciklusa
B.2.2. SUDJELUJE U ODLUČIVANJU U DEMOKRATSKOJ ZAJEDNICI	Opisuje postupke pravednog odlučivanja i ispravljanja učinjene nepravde ili štete. Opisuje svojim riječima što je pravo na informaciju. Imenuje najvažnije institucije lokalne vlasti.	Prepoznaje nepravednost postupaka u svakodnevnom životu i školi te primjereno reagira na njih. Uočava važnost informiranja i ulogu medija u informiranju te ih preispituje. Predlaže teme o kojima bi Vijeće učenika moglo raspravljati.	Zalaže se za demokratske stavove i vrijednosti.	— sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa — analizirati tematske članke iz medija i organizirati rasprave (integrirano) — sudjelovati u radu dječjih vijeća u lokalnoj zajednici — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Politika, društvo, demokracija, republika (javna stvar), carstvo, ropstvo 2. Pravedno odlučivanje (proces demokratskoga odlučivanja) 3. Najvažnije institucije lokalne vlasti (općina, grad, županija) 4. Dokumenti kojima se uređuje rad škole (kućni red, pravilnik o ocjenjivanju, pedagoške mjere) 5. Uloga medija u informiranju <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ovlasti institucija lokalnih vlasti 				

Demokracija (B) – 3. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
B.3.1. PROMIČE PRAVILA DEMOKRATSKE ZAJEDNICE	<p>Opisuje pojmove politika, vlast, političke stranke, ideologija, demokracija.</p> <p>Navodi najpoznatije hrvatske političke stranke i njihove čelnike.</p> <p>Razlikuje Ustav i zakone.</p>	<p>Prepoznaje važnost politike i najvažnijih političkih odluka u svakodnevnome životu.</p> <p>Prepoznaje razlike između direktnoga i indirektnoga sudjelovanja u procesima donošenja političkih odluka.</p>	<p>Smatra da političke odluke izravno utječu na živote svih nas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Povijest — posjetiti predstavnike političke vlasti (sat razrednika, integrirano) — međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
B.3.2. SUDJELUJE U ODLUČIVANJU U DEMOKRATSKOJ ZAJEDNICI	<p>Razlikuje neposrednu od predstavničke demokracije.</p> <p>Razlikuje demokratske od nedemokratskih režima.</p> <p>Razlikuje vrste pravednosti (proceduralnu, korektivnu i distributivnu pravdu).</p>	<p>Prepoznaje važnost različitosti i pluralizma u demokraciji.</p> <p>Analizira političke odluke, događaje i procese s gledišta demokratskih vrijednosti.</p>	<p>Preuzima odgovornost za svoje odluke i izbore.</p> <p>Shvaća da je različitost mišljenja važna u demokraciji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Povijest — sati razrednika tijekom cijeloga ciklusa (izborni procesi u razredu i školi) — projektima (integrirano i sat razrednika) — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
B.3.3. RAZUMIJE USTROJSTVO VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ	<p>Objašnjava što je ustavna vlast i trodioba vlasti.</p> <p>Navodi ustrojstvo zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti.</p> <p>Navodi tko su predstavnici pojedine vlasti (Hrvatski sabor, Predsjednik Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske, sudovi).</p> <p>Povezuje i uspoređuje svoj položaj građanina Republike Hrvatske i građanina Europske unije.</p>	<p>Prepoznaje koja su pitanja u djelokrugu određenog ogranka vlasti (zakonodavne, izvršne, sudbene).</p>	<p>Shvaća potrebu postojanja trodiobe vlasti kako bi se međusobno ograničavale i nadzirale.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — sati razrednika tijekom svih ciklusa — povezati sa sadržajima nastavnog predmeta Geografija — posjetiti institucije hrvatske vlasti (sat razrednika, integrirano) — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije

KLJUČNI SADRŽAJI

OBVEZNI

1. Politika, vlast, političke stranke, ideologija
2. Hrvatske političke stranke
3. Ustav i zakoni
4. Neposredna i predstavnička demokracija
5. Trodioba vlasti
6. Hrvatski sabor, Predsjednik Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske, sudovi
7. Republika Hrvatska i Europska unija

Demokracija (B) – 4. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
B.4.1. PROMIČE PRAVILA DEMOKRATSKE ZAJEDNICE	<p>Obrazlaže osnovne političke koncepte i procese.</p> <p>Obrazlaže zašto se ljudi udružuju u političke zajednice.</p> <p>Objašnjava način formiranja i ulogu demokratske vlasti te potrebu ograničenja i kontrole vlasti.</p>	Prepoznaje važnost i posljedice političkih odluka za vlastiti život.	Zastupa važnost demokratske svijesti političke kulture građana u rješavanju društvenih i političkih problema.	<p>— povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Etika i Povijest; integrirano</p> <p>— sat razrednika i izvanučionička nastava</p> <p>— projekti</p> <p>— međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj</p>
B.4.2. SUDJELUJE U ODLUČIVANJU U DEMOKRATSKOJ ZAJEDNICI	<p>Objašnjava razliku između demokratskih društava i društava u kojima su ljudi diskriminirani.</p> <p>Navodi ograničenja neposredne demokracije.</p> <p>Obrazlaže različite utjecaje na stupanj razvoja demokracije.</p>	Istražuje prošle i aktualne događaje i procese s gledišta demokratskih vrijednosti.	Zastupa razvoj demokracije.	<p>— povezati sa sadržajima nastavnih predmeta Etika, Povijest</p> <p>— sat razrednika i izvanučionička nastava</p> <p>— sudjelovati u vijećima mladih u lokalnoj zajednici</p>
B.4.3. RAZUMIJE USTROJSTVO VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ	Uspoređuje ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj i njezine institucije s onima u drugim državama u sadašnjosti i prošlosti.	Procjenjuje primjerenost institucionalnoga okvira (ustroja političke vlasti) i potrebe da se taj okvir mijenja.	Zastupa svoje interese i interese svoje lokalne zajednice u Hrvatskoj.	<p>— veza s nastavnim predmetom Povijest</p> <p>— sat razrednika i izvanučionički (projekti i posjet institucijama)</p>
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Moć, vlast, autoritet 2. Izvori vlasti 3. Potreba ograničenja i kontrole vlasti 4. Zajedničko (opće) dobro 5. Karakteristike demokratskih i nedemokratskih režima 6. Ustrojstvo vlasti u Republici Hrvatskoj i njene institucije 				

Demokracija (B) – 5. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
<p>B.5.1. PROMIČE PRAVILA DEMOKRATSKE ZAJEDNICE</p>	<p>Objašnjava što je društveni ugovor.</p> <p>Navodi proceduru donošenja političkih odluka, zakona i drugih propisa.</p> <p>Navodi elemente političkog ciklusa.</p>	<p>Kritički preispituje uvriježene predrasude i stereotipe o politici i političarima.</p> <p>Prepoznaje različite dimenzije politike na konkretnim primjerima (procesnu, proceduralnu i institucionalnu).</p> <p>Procjenjuje različite faze političkih procesa.</p> <p>Prati donošenje i provedbu političkih odluka i javnih politika.</p> <p>Kritički procjenjuje utjecaj interesnih skupina na medije i donošenje političkih odluka.</p>	<p>Shvaća važnost dokaza prilikom donošenja političkih odluka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — veza s nastavnim predmetima Politika i gospodarstvo, Sociologija, Filozofija, Etika, Povijest — sat razrednika i izvan učionička nastava — povremeno pratiti političke događaje u medijima (integrirano) — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije
<p>B.5.2. SUDJELUJE U ODLUČIVANJU U DEMOKRATSKOJ ZAJEDNICI</p>	<p>Objašnjava značajke, prednosti i nedostatke demokracije.</p> <p>Objašnjava ulogu medija i civilnoga društva u oblikovanju demokracije.</p> <p>Objašnjava što je cenzura i autocenzura.</p> <p>Navodi primjere zlouporabe vlasti i korupcije.</p> <p>Opisuje koncept demokratizacije škole.</p>	<p>Uočava slučajeve antidemokratskih pojava i tendencija i primjereno reagira na njih.</p> <p>Prepoznaje i ukazuje na slučajeve cenzure i autocenzure.</p> <p>Prepoznaje slučajeve korupcije u svakodnevnom i političkom životu i primjereno reagira na njih.</p> <p>Predlaže promjene za unaprjeđenje života i rada u školi.</p>	<p>Zalaže se za ustavnu i učinkovitu zaštitu manjina.</p> <p>Zalaže se slobodu izražavanja i iznošenja prijedloga, a protivi se cenzuri i autocenzuri.</p> <p>Shvaća da postoji potreba za učinkovitim suprotstavljanjem korupciji.</p> <p>Zalaže se za demokratizaciju škole.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — veza s predmetima Politika i gospodarstvo, Povijest — sat razrednika tijekom cijelog ciklusa — izvanučionička nastava — analizirati ulogu medija i civilnoga društva u demokratskim procesima (integrirano) — međupredmetna tema Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije–uvidom u transparentnost rezultata (npr. izbora, javne nabave, glasovanja)

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNAJNE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
<p>B.5.3. RAZUMIJE USTROJSTVO VLASTI U REPUBLICI HRVATSKOJ</p>	<p>Objašnjava ustrojstvo demokratske vlasti u Republici Hrvatskoj.</p> <p>Navodi kako se biraju zastupnici u Hrvatski sabor, na koji način izborni sustav utječe na sastav Sabora te kako funkcionira Sabor.</p> <p>Obrazlaže položaj Republike Hrvatske u Europskoj uniji.</p>	<p>Analizira svrsishodnost i učinkovitost sadašnjeg ustroja područne i lokalne uprave i samouprave.</p>	<p>Podržava interese Hrvatske u europskom i međunarodnom kontekstu.</p>	<p>— veza s nastavnim predmetima Politika i gospodarstvo i Geografija</p> <p>— sat razrednika– izvanučionička nastava (posjet Saboru Republike Hrvatske i drugim institucijama) u učenju i poučavanju Povijesti</p> <p>— pratiti rad političkih kampanja (integrirano)</p> <p>— međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije i Osobni i socijalni razvoj</p>
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Značajke, prednosti i nedostaci demokracije 2. Legalnost, legitimnost, ideologija, izbori, političke stranke, narod, nacija 3. Pojednostavljeni model političkog ciklusa 4. Participativna demokracija 5. Korupcija 6. Zloupotreba vlasti 7. Uloga medija i civilnoga društva u demokratskome društvu 8. Izbori za Hrvatski sabor i izborni sustav 9. Položaj i mogućnosti Republike Hrvatske u Europskoj uniji 10. Demokratski deficit u Hrvatskoj i EU 				

Civilno društvo

Unutar domene civilno društvo razvijaju se znanja, vještine i stavovi koji pripremaju i osposobljavaju učenike za zajednički rad i uključenost u promjene u užoj i široj zajednici. Razvijaju se komunikacijske i socijalne vještine važne za razvoj školske kulture kao odražavanje vrijednosti, vjerovanja, normi, običaja i rituala koji se izgrađuju tijekom vremena u školskoj zajednici. Volontiranje i solidarno djelovanje učenika postaju dio njihova obrasca ponašanja za opće dobro. Sudjelovanjem u akcijama institucionalnih oblika udruživanja i djelovanja građana u okviru civilnoga društva (nevladinih organizacija, građanskih inicijativa, medija i sl.) učenicima se pruža mogućnost društvene participacije, inicijative, pregovaranja i dijaloga. Učenici uočavaju posljedice odnosa prema javnoj imovini u civilnome društvu, a promicanjem kvalitete života unaprjeđuju životne uvjete, povjerenje, zajedništvo i društvenu solidarnost među građanima na svim razinama – od razredne i školske do lokalne i globalne.

Civilno društvo (c) – 1. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
C.1.1. SUDJELUJE U ZAJEDNIČKOM RADU U RAZREDU	Opisuje svojim riječima dobrobit zajedničkih aktivnosti u razrednom odjelu.	Uključuje se u zajedničke aktivnosti razrednog odjela i izvršava svoj dio zadatka.	Podržava uspjeh zajednički planiranih aktivnosti.	—integrirano tijekom svih ciklusa
C.1.2. PROMIČE SOLIDARNOST U RAZREDU	Opisuje važnost međusobnog pomaganja.	Uključuje se u pomaganje vršnjacima u svakodnevnim situacijama uz pomoć odraslih. Samoinicijativno pomaže učenicima kojima je pomoć potrebna.	Pokazuje spremnost za solidarno ponašanje.	—integrirano tijekom svih ciklusa
C.1.3. PROMIČE KVALITETU ŽIVOTA U RAZREDU	Svojim riječima opisuje nenasilno ponašanje i daje primjer za nj. Davanjem primjera objašnjava važnost čuvanja vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	Sudjeluje u davanju prijedloga nenasilnoga ponašanja i povezuje ih s primjerima iz svakodnevnih situacija. Koristi se nenasilnom komunikacijom. Ukazuje na dobrobit čuvanja vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	Podržava nenasilno ponašanje. Zalaže se za čuvanje vlastite, tuđe i zajedničke imovine.	— sat razrednika, Hrvatski jezik, Priroda i društvo — veza s međupredmetnim temama: Osobni i socijalni razvoj i Poduzetništvo
C.1.4. PROMIČE RAZVOJ RAZREDNE ZAJEDNICE	Oprimjeruje i objašnjava osobnu odgovornost pojedinca prema razrednoj zajednici.	Vrednuje utjecaj svojih odluka na razvoj razredne zajednice.	Iskazuje privrženost razrednoj zajednici.	— osmisliti i prikazati situacije poteškoća u razrednoj zajednici i moguća rješenja (integrirano, međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Održivi razvoj, Poduzetništvo)
KLJUČNI SADRŽAJI OBAVEZNI 1. Solidarnost 2. Nenasilno ponašanje 3. Odgovornost učenika u razrednoj zajednici				

Civilno društvo (c) – 2. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
C.2.1. SUDJELUJE U AKTIVNOSTIMA ŠKOLE	Opisuje ulogu učenika u uočavanju, istraživanju i rješavanju problema u školi.	Aktivno raspravlja o pitanjima važnima za život i rad u školi. Istražuje i koristi se s više izvora informiranja. Uspoređuje informacije i kritički ih promišlja.	Zalaže se za sudjelovanje u aktivnostima škole.	— sudjelovati u izradi školskih ili razrednih novina (mrežno) — sudjelovati u projektu Građanin — sudjelovati u projektima (integrirano) — međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj
C.2.2. PROMIČE SOLIDARNOST U ŠKOLI	Objašnjava važnost solidarnosti.	Predlaže humanitarne akcije i sudjeluje u njima. Uključuje se u skupinu vršnjačke pomoći.	Zalaže se za solidarnost u školi.	— organizirati vršnjačku pomoć prema potrebama u razredu i školi — organizirati blagdanske sajmove i sudjelovati u njima — naučiti znakovni jezik one koji žele
C.2.3. PROMIČE KVALITETU ŽIVOTA U ŠKOLI	Objašnjava ulogu pojedinca i skupine u poticanju, sprječavanju i rješavanju nasilja u školi. Objašnjava primjereno postupanje prema privatnoj i javnoj imovini.	Koristi se tehnikama nenasilnoga rješavanja sukoba. Uočava i povezuje utjecaj postupanja prema privatnoj i javnoj imovini na kvalitetu života u školi.	Smatra da je nenasilna komunikacija važna za osobni uspjeh u školi i kvalitetan život u školi. Prihvaća odgovornost za postupanje prema privatnoj i javnoj imovini.	— izraditi pravila i odrediti koje su posljedice kršenja pravila za oštećivanje školske imovine i imovine učenika — izraditi projekte na temu javne imovine (kulturna baština, okoliš škole, dječji parkovi, igrališta i sl.) — koristiti se informacijsko-komunikacijskim alatima za izradu prezentacija, plakata, praćenja transparentnosti — međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj
C.2.4. PROMIČE RAZVOJ ŠKOLSKE KULTURE	Poznaje svoju ulogu u razvoju školske kulture.	Svojim ponašanjem doprinosi razvoju školske kulture.	Zalaže se za pozitivnu školsku kulturu.	— međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Zdravlje, Učiti kako učiti, Poduzetništvo

KLJUČNI SADRŽAJI

1. Suradnja i timski rad u istraživanju i rješavanju zajedničkih problema (tema)
2. Solidarnost i društveno koristan rad: pomoć slabijim učenicima
3. Rad na projektu – koraci u projektu
4. Imovina – privatna i javna
5. Školska kultura

Civilno društvo (c) – 3. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
C.3.1. AKTIVNO SUDJELUJE U PROJEKTIMA LOKALNE ZAJEDNICE	Objašnjava prednosti sudjelovanja i rada na projektima za doprinos lokalnoj zajednici.	Sudjeluje u radu na projektima u lokalnoj zajednici.	Zastupa svoje ideje i stajališta važna za lokalnu zajednicu.	— surađivati s udrugama civilnoga društva u projektima i akcijama (integrirano) — međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Zdravlje, Učiti kako učiti, Poduzetništvo
C.3.2. DOPRINOSI DRUŠTVENOJ SOLIDARNOSTI	Objašnjava što je dobrovoljni društveni rad i koja mu je svrha. Objasne oblike društvene isključenosti uz primjere.	Predlaže akcije solidarnosti u školi i u lokalnoj zajednici i uz pomoć organizacija civilnoga društva sudjeluje u njima. Sudjeluje u edukacijama organizacija civilnoga društva s temom društvene isključenosti.	Pokazuje privrženost uzajamnom razumijevanju, poštovanju, suradnji i solidarnosti na razini razreda, škole i društva u cjelini.	— organizirati akcije solidarnosti prema potrebama lokalne zajednice (integrirano) — međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Osobni i socijalni razvoj, Održivi razvoj, Zdravlje, Učiti kako učiti, Poduzetništvo

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNAJES	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
<p>C.3.3. PROMIČE KVALITETU ŽIVOTA U LOKALNOJ ZAJEDNICI</p>	<p>Objašnjava ulogu aktivnog slušanja u kvalitetnoj komunikaciji.</p> <p>Navodi načine nenasilnoga rješavanja sukoba i primjere nenasilnoga otpora.</p> <p>Objašnjava korake medijacije.</p> <p>Navodi posljedice neodgovornog odnosa prema javnoj imovini u lokalnoj zajednici.</p>	<p>Koristi se aktivnim slušanjem u komunikaciji.</p> <p>Koristi se medijacijom i drugim tehnikama nenasilnoga rješavanja sukoba.</p> <p>Čuva javnu imovinu.</p>	<p>Promiče socijalne vještine, nenasilnu komunikaciju i mirotvorstvo.</p> <p>Prihvaća odgovornost za čuvanje privatne i javne imovine.</p>	<p>— međupredmetna tema Osobni i socijalni razvoj, nastavni predmeti: Psihologija i Sociologija</p> <p>— snimiti i prikazati dokumentarni film (Hrvatski jezik, Informatika)</p> <p>— istražiti posljedice pozitivnog i negativnog odnosa prema javnoj imovini u društvenoj zajednici i objaviti rezultate na školskoj i lokalnoj razini (Matematika, Hrvatski jezik, Biologija, sat razrednika, međupredmetne teme: Poduzetništvo, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije)</p>
<p>C.3.4. RAZUMIJE UTJECAJ KORUPCIJE NA ŽIVOT GRAĐANA</p>	<p>Navodi vrste korupcije.</p> <p>Objašnjava uzroke korupcije i njezine posljedice na građane.</p>	<p>Prepoznaje primjere korupcije u svojem okruženju.</p>	<p>Smatra da je korupcija negativna pojava.</p>	<p>— surađivati s udrugama civilnoga društva</p> <p>— međupredmetne teme: Poduzetništvo, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije</p>

KLJUČNI SADRŽAJI				
OBAVEZNI 1. Projekti lokalne zajednice 2. Društvena solidarnost 3. Posljedice odnosa prema javnoj imovini u društvenoj zajednici 4. Utjecaj korupcije na civilno društvo				
Civilno društvo (c) – 4. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
C.4.1. AKTIVNO SE UKLJUČUJE U RAZVOJ CIVILNOGA DRUŠTVA	Objašnjava značenje, ulogu i postignuća civilnoga društva pri rješavanju problema.	Uključuje se u promociju i aktivnosti organizacija civilnoga društva.	Zalaže se za ulaganje u razvoj organizacija civilnoga društva.	— kritički promišljati o problemima (Psihologija, sat razrednika, Povijest, Geografija) — sudjelovati u akcijama civilnoga društva
C.4.2. DOBROVOLJNO SUDJELUJE U DRUŠTVENO KORISNOM RADU	Navodi humanitarne organizacije i opisuje njihovo djelovanje.	Uključuje se i organizira humanitarne aktivnosti u skladu s uočenim potrebama pojedinaca i civilnoga društva.	Ukazuje na potrebu za humanitarnim djelovanjem. Smatra da društveno koristan rad doprinosi osobnom razvoju i društvenomu napretku u cjelini.	— sudjelovati u društveno korisnom radu u suradnji s udrugama civilnoga društva
C.4.3. PROMIČE KVALITETU ŽIVOTA U CIVILNOME DRUŠTVU	Objasnjava društvenu isključenost. Objasnjava uzroke i posljedice virtualnoga nasilja i nasilja u mladenačkim vezama. Opisuje ulogu nevladinih organizacija.	Reagira na društvenu isključenost i nasilno ponašanje. Sudjeluje u radu nevladinih organizacija i drugih organizacija civilnoga društva.	Preuzima odgovornost za svoje ponašanje i komunikaciju. Zalaže se za ostvarivanje ciljeva nevladinih organizacija.	— sudjelovati u akcijama civilnoga društva (međupredmetne teme: Zdravlje, Osobni i socijalni razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, sat razrednika, Psihologija, Etika, Vjeronauk, Hrvatski jezik) — sudjelovati u aktivnostima i projektima nevladinih organizacija, pratiti i predstaviti informacije objavljene u medijima — međupredmetne teme: Poduzetništvo, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije i Održivi razvoj

KLJUČNI SADRŽAJI OBAVEZNI 1. Nevladine organizacije 2. Projekti lokalne zajednice 3. Društvena solidarnost 4. Posljedice odnosa prema javnoj imovini u civilnome društvu				
Civilno društvo (c) – 5. CIKLUS				
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNANJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
C.5.1. AKTIVNO SUDJELUJE U GRAĐANSKIM INICIJATIVAMA	Objašnjava što je građanska inicijativa i u kojim građanskim akcijama može sudjelovati. Navodi korisnost i neovisnost medija u aktivnome sudjelovanju građana u zajednici.	Uspješno sudjeluje u donošenju plana djelovanja, istraživačkim projektima i građanskim akcijama. Kritički odabire informacije iz više izvora.	Smatra važnim sudjelovanje u građanskim inicijativama. Zauzima se za provjerene informacije na osobnoj i društvenoj razini.	— sudjelovati u građanskim inicijativama i utvrditi ostvarivanje cilja akcije na lokalnoj i nacionalnoj razini — sudjelovati na tribinama u organizaciji civilnoga društva i susretima važnima za građansko djelovanje — uključiti se u projekte građanskoga odgoja i obrazovanja — Likovna kultura
C.5.2. VOLONTIRA U ZAJEDNICI	Obrazlaže načine na koje može volontirati u zajednici.	Volontira u zajednici.	Smatra da je ulaganje u javnu imovinu zajednički interes i opće dobro.	— uključiti se u udruge volontera — organizirati terensku nastavu s volonterskim sadržajem (Etika, Vjeronauk, Sociologija, Logika i sl.) — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Zdravlje, Poduzetništvo, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Učiti kako učiti

ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA	ZNAJJE	VJEŠTINE	STAVOVI	PREPORUKE ZA OSTVARIVANJE OČEKIVANJA
<p>C.5.3. PROMIČE KVALITETU ŽIVOTA U CIVILNOME DRUŠTVU</p>	<p>Objašnjava dobrobit ulaganja svih građana u javnu imovinu.</p>	<p>Organizira akcije za informiranje javnosti o pitanjima javne imovine.</p>	<p>Smatra da je ulaganje u javnu imovinu zajednički interes i opće dobro.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — nastavni predmeti Psihologija, Sociologija — organizirati terensku i istraživačku nastavu (terenski tjedan) o zaštiti prirodnih i kulturnih bogatstava — Povijest – primijeniti stečena povijesna znanja o pojedinom spomeniku ili lokalitetu, primijeniti usvojene procedure rada s povijesnim izvorima na licu mjesta — Geografija, Biologija, Likovna umjetnost, Glazbena umjetnost — senzibilizirati javnost na potrebu očuvanja prirodnih i kulturnih bogatstava
<p>C.5.4. PROMIČE ANTIKORUPCIJU</p>	<p>Objašnjava načine borbe protiv korupcije i zaštite od korupcije.</p>	<p>Koristi se osobnim i socijalnim vještinama za suzbijanje korupcije.</p>	<p>Zalaže se za antikorupciju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> — sudjelovati u akcijama udruga civilnoga društva za suzbijanje korupcije — međupredmetne teme: Osobni i socijalni razvoj, Poduzetništvo, Održivi razvoj, Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije, Učiti kako učiti, Zdravlje
<p>KLJUČNI SADRŽAJI</p> <p>OBAVEZNI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekti lokalne i nacionalne zajednice 2. Uključivanje u volonterske udruge i organizacije 3. Suzbijanje korupcije i zaštita na lokalnoj i nacionalnoj razini <p>PREPORUČENI</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Projekti međunarodne zajednice 2. Uključivanje u volontiranje na međunarodnoj razini 				

E. UČENJE I POUČAVANJE MEĐUPREDMETNE TEME

Iskustva učenja

U Građanskome odgoju i obrazovanju u školskoj praksi primjenjuju se različite metode poučavanja i učenja kojima učenici usvajaju znanja, vještine i vrijednosti te oblikuju stavove. Metodama poučavanja i učenja u sklopu međupredmetne teme Građanskoga odgoja i obrazovanja potiče se aktivno sudjelovanje i odgovornost učenika u nastavi. Od učenika koji u nastavnome procesu uče na taj način očekuje se aktivnost u kontekstu života u zajednici. Istraživačkim pristupom, problemskim učenjem, iskustvenim učenjem temeljenima na praktičnome radu, odnosno učenjem djelovanjem i učenjem doživljajima osigurava se visoka razina aktivnosti učenika. Poučavanjem vođenim otkrivanjem i razgovorom, raspravom i samostalnim učenjem aktivnost učitelja se smanjuje, ali se povećava u pripremanju neposrednih aktivnosti. U središtu nastavnoga procesa je učenik koji je aktivan u društvenoj zajednici. Društveno korisnim aktivnostima rješava konkretne društvene probleme.

U poučavanju Građanskoga odgoja i obrazovanja potiču se metode temeljene na iskustvu jer stvarni susreti s ljudima, simulacija situacije i igra uloga ukazuju na pripremljenost učenika kao subjekta u društvenoj i političkoj zajednici. Metodama temeljenima na kritičkoj uporabi medija, primjerice čitanjem, analizom i interpretacijom informacija, učenici sudjeluju u društvenom životu zajednice i time doprinose osobnom razvoju i razvoju zajednice.

Integriranim poučavanjem i interdisciplinarnošću nastavnih sadržaja iz područja Građanskoga odgoja i obrazovanja sa sadržajima iz drugih nastavnih predmeta, projektnom nastavom, tj. istraživanjem o nekoj odabranoj interdisciplinarnoj temi postiže se, osim sagledavanja problema s različitih aspekata, i socijalna interakcija učenika što predstavlja temelj Građanskoga odgoja i obrazovanja. Suradničkim učenjem i individualiziranim pristupom učenici usvajaju vrijednosti kao što su: tolerancija, poštovanje različitosti, ali i razvijanje prosocijalnog ponašanja te uočavaju da život u zajednici uključuje odgovornost i argumentirano mišljenje kako bi se stvarala zajednica koja uči.

Sva očekivanja moguće je realizirati na razini škole kroz projektni tjedan.

Dijeljenje primjera dobre prakse doprinosi ostvarivanju očekivanja u okviru domena što će učenicima omogućiti primjenu znanja, vještina i stavova u novim situacijama.

Uloga učitelja

Iznimno je važna uloga učitelja u razvoju kompetencija učenika i dostizanju visokih razina postignuća svojih učenika u Građanskome odgoju i obrazovanju. On je učenicima uzor demokratskoga građanina. Njegova uloga je promicati zaštitu ljudskih prava i građansku pismenost kojom će učenici biti aktivni pokretači promjena u demokratskoj zajednici. Učitelji u Građanskome odgoju i obrazovanju razumiju cilj, svrhu i razvijanje područja, uočavaju važnost konteksta društvenih, kulturnih, političkih i ekonomskih događaja u lokalnoj i nacionalnoj zajednici, ali i šire, koriste različite metode poučavanja i učenja u školi i izvan nje te se koriste učinkovitim oblicima rada u nastavnom procesu. Kompetentan učitelj planira i programira te provodi učenje u skupini i preko skupine, koristi se individualiziranim pristupom te stvara i održava ozračje povjerenja, solidarnosti i otvorenosti uz poštovanje drugačijih mišljenja kao polazište za pronalaženje zajedničkoga rješenja. Osigurava uključivanje i ravnopravno sudjelovanje svih, probleme u skupini rješava koristeći se nenasilnim metodama i daje povratnu informaciju o procesu i rezultatima učenja, potiče sudjelovanje učenika u školskome životu i povezivanje škole s lokalnom zajednicom.

Učitelj sagledava probleme iz perspektive učenika, prihvaća razlike među učenicima i osjetljiv je na potrebe i interese svojih učenika. Također, uočava važnost jednakog ponašanja prema svim učenicima, uspješno komunicira s drugim učiteljima i s roditeljima učenika. Spremno priznaje pogreške pred svojim učenicima i s njima otvoreno razgovara o kontroverznim temama. Uspješnost učitelja ogleda se i u vođenju rasprava i razmjeni mišljenja o događanjima u društvenoj zajednici te o društvenome i političkome životu u zajednici.

Učitelj se kontinuirano stručno usavršava. Područje Građanskoga odgoja i obrazovanja je dinamično područje i

zahtijeva cjeloživotno učenje. Aktivno i kritičko učenje za osnaživanje, sudjelovanje i odgovornost građana koristi se višestrukim perspektivama te različitim sadržajima i izvorima učenja i poučavanja, uključujući resurse civilnoga društva. U cjeloživotnome učenju veliku ulogu ima partnerski i suradnički odnos između odgojno-obrazovnih vlasti, učenika, učitelja, roditelja i lokalne zajednice.

Materijali i izvori

U ostvarivanju međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje koriste se različita nastavna sredstva: udžbenici, priručnici, enciklopedije, interdisciplinarni rječnici, književna i znanstvena djela, znanstveno-popularni tekstovi. Preporučuju se i materijali u elektroničkom obliku dostupni na mrežnim stranicama centara, udruga, Agencije za odgoj i obrazovanje, te Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Učenici se koriste nacionalnim i međunarodnim dokumentima (deklaracije, konvencije, zakoni, pravilnici) kao izvorima normativnih odredbi.

Medijska kultura u usvajanju znanja, stjecanju vještina i oblikovanju stavova učenicima približava stvarnost te na konkretnim primjerima analiziraju problematiku iz područja demokracije, ljudskih prava i zajednice. Da bi se nastava aktualizirala, uputno je služiti se novinskim člancima, istraživačkim studijama s različitih razina (UNICEF, Vijeće Europe, Europska unija, Republika Hrvatska) i ostalim izvorima informacija, kao i iskustvenim učenjem na primjerima iz svakodnevnoga života.

Živa riječ stručnjaka i izvorna stvarnost važni su izvori školskoga i izvanškolskoga učenja.

Detaljan popis izvora učenja bit će dostupan u dodatnim nastavnim materijalima.

Okruženje

Jedna od karakteristika poučavanja Građanskoga odgoja i obrazovanja je iskustveno učenje, odnosno povezivanje učioničke nastave s posjetom različitim institucijama i organizacijama. Takvi posjeti moraju biti dobro osmišljeni i pripremljeni: trebaju biti primjereni dobi, iskustvu i predznanju učenika. Ako učenici nisu intelektualno i emocionalno dovoljno zreli, te će posjete doživjeti površno i neće od njih imati veće koristi. Prije samog posjeta potrebna je detaljna priprema koja uključuje relevantne informacije o instituciji koju se posjećuje, pravila ponašanja i sve što se može predvidjeti, što ovisi o iskustvu učitelja.

Neposredno iskustvo ne može se ni s čim zamijeniti: posve je drugačije gledati sjednicu Hrvatskoga sabora na TV-u, a drugačije biti u sabornici za vrijeme sjednice, imati mogućnost postavljati pitanja zastupnicima. Ovdje je važno osposobiti i ohrabriti učenike za javni nastup, za što je potreban odgovarajući trening. Iako ništa ne može zamijeniti neposredan rad s učenicima, učinkovito je koristiti se novim tehnologijama za slanje materijala učenicima i dobivanje povratnih informacija od njih.

Određeno vrijeme

Učenje i poučavanje Građanskoga odgoja i obrazovanja pretpostavlja podjednaku zastupljenost sadržaja svih domena, raspoređenih u odgojno-obrazovne cikluse. Ostvarena očekivanja jednog ciklusa omogućuju kvalitetan prijelaz u sljedeći, nadogradnju područja znanja, vještina i stavova i ostvarenje ciljeva Građanskoga odgoja i obrazovanja.

Vremenski okviri za učenje i poučavanje nisu određeni završetkom pojedinoga razreda, već ciklusima. Specifičnost takve vremenske organizacije ogleđa se u prohodnosti između ciklusa. Na taj način ostvaruje se prožimanje školskoga i izvanškolskoga učenja.

Prvi i drugi obrazovni ciklus usmjeren je na razvijanje pripadnosti razrednoj i školskoj demokratskoj zajednici, na upoznavanje dječjih i ljudskih prava i djelovanje u skladu s njima te na razvijanje odgovornoga odnosa prema

imovini i financijama. Sadržaji i očekivanja prvih dvaju ciklusa postavljaju temelj učenju o demokratskoj društvenoj sredini i polazište za ostvarenje sadržaja trećeg, četvrtog i petog ciklusa te se stoga mogu promatrati i vremenski objedinjeno.

Treći, četvrti i peti ciklus usmjereni su na aktivnu primjenu stečenih znanja i vještina i zastupanje stavova u promicanju ljudskih prava, uključivanje u rješavanje društvenih problema u zajednici te na odgovorno ponašanje za ostvarivanje osobne i društvene dobrobiti.

Učitelj će prepoznati mogućnost prilagodbe vremena sadržajima unutar ciklusa u skladu s motivacijom i prethodnim postignućima učenika. Na taj način potvrđuje se svrha učenja i poučavanja Građanskoga odgoja i obrazovanja čija je osnovna mjera učenik i njegova uloga aktivnoga građanina.

Grupiranje učenika

Suvremeni oblici učenja i poučavanja udruživanjem učenika u skupine potiču razvijanje pozitivnih suradničkih odnosa.

Učenici razvijaju odgovornost za svoj uspjeh, ali i uspjeh drugoga. Uključivanjem svih učenika u neki od oblika grupiranja stvara se demokratsko ozračje prihvaćanja, tolerancije i solidarnosti u kojem će svaki učenik doživjeti uvažavanje, priznanje i pohvalu.

Za realizaciju međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje poželjne su heterogene skupine koje, sastavljene od učenika različitih predznanja i sposobnosti, pružaju mogućnost napretka svakom pojedincu. Stalne izmjene suradničkoga i samostalnoga rada potiču aktivnost i motiviranost učenika.

Sve skupine mogu imati isti zadatak ili svaka skupina može raditi na različitome zadatku. Unutar skupine učenici mogu raditi bez podjele uloga dok timski rad podrazumijeva podjelu uloga. Učenici predlažu rješenja i kritički raspravljaju i argumentiraju uz međusobno uvažavanje. Podjela učenika na skupine ima istaknuto mjesto u istraživačkim i projektnim aktivnostima, u školskome i izvanškolskome okruženju.

Učenjem kroz oblike grupiranja, rad u paru ili timski rad učenici iskazuju spremnost za doprinos u skladu s osobnim mogućnostima kako bi ostvarili zajednički cilj.

F. VREDNOVANJE U MEĐUPREDMETNOJ TEMI

Vrednovanje ostvarivanja sadržaja Građanskoga odgoja i obrazovanja kroz odgojno-obrazovne cikluse razvojni je proces. U međupredmetnoj temi Građanski odgoj i obrazovanje vrednovanje služi unapređivanju učenja i poučavanja te predstavlja oblik suradnje između učenika i učitelja. Učitelj dokumentira ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja u domenama kako bi učenik dobio povratnu informaciju o svome napredovanju. Povratna informacija o učenikovim postignućima učitelju pomaže u formiranju ciljeva odgojno-obrazovnoga procesa i u usmjeravanju nastavnih aktivnosti radi poticanja uspješnosti svakoga učenika.

Učenici su aktivno uključeni u proces vrednovanja. Osposobljavaju se za samoprocjenu te postavljanje individualnih ciljeva učenja. Da bi se to ostvarilo, potrebno je s učenicima razjasniti ciljeve učenja i kriterije vrednovanja. U svakome nastavnom predmetu učitelj određuje jasne kriterije vrednovanja u koje unosi i kriterije prema odgojno-obrazovnim očekivanjima međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje. Odgojno-obrazovna očekivanja postavljena za svaku domenu Građanskoga odgoja i obrazovanja ostvaruju se u okviru nastavnih predmeta ili izvan nastave (projekti, humanitarne akcije). Učitelj potiče učenike na suradničko učenje i na preuzimanje odgovornosti za rezultate svoga učenja. Za uspjeh učenika presudno je uvjerenje da mogu ostvariti zadana odgojno-obrazovna očekivanja.

Vrednovanje znanja provodi se provjerom usvojenosti činjenica i pojmova. Specifični načini provjere znanja u Građanskome odgoju i obrazovanju strukturirani su i polustrukturirani razgovori, pojmovna mreža, eseji, priprema realizacije projekata, istraživanja. Na kraju svakoga ciklusa provodi se vanjsko vrednovanje.

Vještine se provjeravaju primjenom stečenih znanja u konkretnim svakodnevnim situacijama iz života s pomoću liste procjene po kriterijima (checking lists). Specifični načini provjere vještina u Građanskome odgoju i obrazovanju razine su uključenosti u aktivnostima: istraživanje, simulacije, realizacija projekata, provođenje humanitarnih akcija i volontiranje.

Kontinuirano praćenje i bilježenje informacija o napretku svakoga učenika temelji se na uvažavanju individualnih razlika te poticanju samostalnosti i aktivnosti u radu. Time se ostvaruje važan dio vrednovanja – praćenje razvoja učenikove osobnosti (učenička mapa).

O ostvarivanju odgojno-obrazovnih očekivanja iz međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje učitelj opisnim izvješćem na kraju svakoga ciklusa utvrđuju razinu dostignutih učeničkih postignuća (dodatak svjedodžbi).

Napomena:

U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba učenika s teškoćama, kurikulum se prilagođava u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama*.

U cilju zadovoljavanja odgojno-obrazovnih potreba darovitih učenika, uvodi se razlikovni kurikulum u skladu sa smjernicama *Okvira za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika*.

DODATAK

Slažem se s dokumentom uz izdvojeno mišljenje o dijelu dokumenta

Kao član Stručne radne skupine za izradu kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje prihvaćam rezultat rada skupine, posljednju inačicu dokumenta donesenu na sastanku 29. siječnja 2016. godine.

Smatram da domena Demokracija nije dovoljno obuhvatna i predstavlja redukciju znanja, vještina i stavova. Smatram da su u toj domeni nedovoljno definirana očekivanja te kao suautor dajem izdvojeno mišljenje na taj dio dokumenta s kojim se ne mogu složiti.

U Zagrebu, 10. veljače 2016. godine.

Zorislav Jelenčić, prof.